Dr. Jasna Obradović

RAZVITAK RIBARSTVA U VELEBITSKO-VINODOLSKOM KANALU

Kišpatić je 1893. godine u svom djelu (3) napisao: "Kod nas u Primorju a poglavito u Crikvenici love lokarde udicom i mrežom. Sprava sa udicom zove se panel, a i panula. Traci na paneli su pleteni od konjske strune da budu čvršći, a na donjem kraju je privezana udica. Na udicu dođe jaška koja će ribu primamiti. Za to se uzimlje obično svjetlucava koža od tunine. Kad se ide na panel u barci moraju biti dvojica. Veslač polagano vodi barku a lovac držeć panel neprestano ga k sebi spušta i diže. Čim opaze druge barke da jedna na okolo vozi, dolete i one k njoj. Čim osjeti trganje, lovac brzo potegne panel i vješto izvlači da mu se riba ne otrgne. I još nije prvu ribu ni otkačio, već mu se druga trza. Kad je mnogo ribe, onda nema ni trunka počinka. Riječima se ne da opisati ono ugodno čuvstvo što ga ribar osjeća" i dalje: "Tiha i crna noć pokrila i obalu i more, kao zvizde na nebu. U Crikvenici love svićom lokarde obično pred zoru da mogu ulovljenu ribu odmah prvim parobrodom poslati na Rijeku." Kišpatićevi su skraćeni navodi ovdje dani ne samo iz razloga što oslikavaju idiličnost i zadovoljstvo žitelja ovog podneblja već i iz razloga što prikazuju bogatstvo ovog podneblja od prije 100 godina.

Upravo to bogatstvo uz pristupačnost prometnicama zaleđa, uvjetovali su stalno povećaje ribolovnog pritiska, pa je vrlo rano bila uočena potreba za zaštitom od prelova. Međutim, povijesni podaci ukazuju da se zaštita ribolovnog fonda ovog područja temeljila na nizu zakonskih regulativa i promjena, kojima se kanilo zadržati postojeće stanje, a bez posebnog ulaganja u fundamentalna saznanja koja bi vodila usmjereno gospodarstvo i razvitak. Radi toga, takva politika nije dovodila do poboljšanja stanja, a zakonski propisi koji su trebali pridonijeti gospodarenju često su obilovali nelogičnostima kojih se rezultat danas očituje kroz ostvarenje ulova od 18% u odnosu na ostvarivan ulov prije 100 godina.

U posljednjih se nekoliko godina započelo s prikupljanjem fundamentalnih saznanja o ribolovnom statusu ovog područja, temeljem čega su i donašane određene promjene u regulaciji ribolova. Međutim, da bi se uočila razlika u pristupu između sadašnjeg i onog ranijeg načina, uputno je podsjetiti se, na ranije regulacije režima ribolova posebice sa samim začecima.

Najranije dostupni propis datira iz 1884. godine (4). On je bio na snazi do 1923. godine a njime se čuvalo priobalno područje od prekomjernog ribolova na način da je ribarskim spravama koje se vuku po dnu pomoću parobroda, zabranjen ribolov unutar 5 Nm. Godine 1908. Crikvečanin Ivan Skomerža, započeo je prvi put s upotrebom motornog broda koćara, dakle sredstvom koje propisom iz 1984. nije bilo predviđeno. Kako se propis nije prilagodio promjeni to je punih 15 godina, unutar kojih se broj motornih brodova povećavao, zakonski regulirano da najintenzivnija eksploatacija bude u kanalskom području.

Ograničenje snage motora nije regulirano do 1940. godine, dakle punih 32 godine od početka rada ovog sredstva. Istodobno, kroz sve te godine, opadanje ribolovnog fonda rješavano je drugim vrstama ograničavanja. Tako su za Vinodolski kanal donesena vremenska ograničenja 1919. godine, kojim se zabranjuje ribolov povlačnim

mrežama od 1. travnja do 31. listopada između prve i treće Nm od obale i Zakonom iz 1922. godine formiranje vremenskih zona od jedne godine za izmjenu ribolova u sjevernom odnosno južnom dijelu Velebitskog kanala. Zakonom iz 1923. godine promijenjena je dubina od koje na dalje koća može raditi i to sa 8 m na 10 m dubine. Najčešće promjene odnosile su se na promjene dozvoljenih ili zabranjenih područja rada koća (1922. g. zabrana rada između Voščice do Prvića i crte između Rta Šilona Prviću i Lukovo na kopnu, 1922. g. od sjevernog Rta otoka Sv. Marka do dalmatinske granice, 1922. godine na području od otoka Sv. Marko do Rta Glavine i otočića Sv. Ante, 1940. g. zabrana između otoka Krka od Rta Družinin i kopna do Sv. Marka i od 15. svibnja do 15. rujna između otoka Krka do Senja). Zakonom 1951. godine za Podvelebitski kanal ograničen je broj brodova-koćara na 8 s tim da samo 3 od njih mogu imati snagu motora iznad 100 KS. Ovim propisom a i onim iz 1953. godine kada je ukinuta dozvola za rad koćama s motorima iznad 100 KS, jedino je bila definirana gornja granica snage motora. Iz navedenog, lako je zaključiti da se zakon u svojoj namjeri da zaštiti ovo područje najviše bavio problemom reguliranja koćarenja pri čemu odredbe nisu nadopunjavale jedna drugu, već su se mijenjale kada se pokazalo da prethodna nije pridonijela namjeri.

U svrhu zaštite ribolovnog fonda, ograničenja su se odnosila i na male ribolovne alate, ali su ti propisi imali manja kolebanja i izmjene. Zakonom iz 1884. godine i 1922. godine zabranjuje se zatvaranje kanala stajaćim ili pomičnim ribarskim spravama, 1924. godine zabranjuje se upotreba zagonice i ludra u dijelu Velebitskog kanala, a 1927. godine zabranjuje se uporaba svijetla pri ribolovu jačine iznad 400 svijeća. Vojga je kroz duži vremenski period smatrana izuzetno štetnim alatom, kojeg je međutim bilo vrlo teško ukloniti iz upotrebe pa je zabrana za njenu primjenu nakon što je prvi put donešena 1899. godine ponovljena 1913. i 1930. godine.

Struktura bicenoze Velebitskog kanala takva je, da su na ovom prostoru prisutne gotovo sve vrste ribolovnih alata koje su u uporabi diljem cijelog Jadrana. U nekoj gruboj podjeli, moguće ih je svrstati u velike i male, odnosno one, koji jednim ulovom odstranjuju veliku, odnosno manju ribolovnu masu. Sigurno je, da neadekvatna primjena velikih ribolovnih alata može uzrokovati značajniju štetu u ribolovnom resursu od manjih, te se započetim istraživanjima među prvima nastojalo dobiti rezultate o podesnosti postojećeg režima koćarenja. Rezultati istraživanja (6) su pokazali da je zakonodavno pogrešno regulirano dozvoljeno vrijeme koćarenja u odnosu na fiziološki ciklus škampa. Nastavkom ovih istraživanja, tijekom 1991. godine i 1992. ustanovljeno je da je nedostatak tih regulativa bio i u tome što nije bila ograničena snaga motora koćarskih brodova i njihov broj. Također je utvrđeno da područje ne može podnijeti ni u jednom svom dijelu pritisak koćarskog ribolova u neprekidnom trajanju od 76 dana. Međutim, nastavkom istraživanja evidentirana je, i u periodu bez koćarskog ribolova, tendencija daljnjeg opadanja nižih starosnih struktura škampa (7). Istraživanjima u 1991. godini potvrđeno je, da isto uzrokuje vrlo intenzivan ribolov vršama a radi neadekvatne veličine oka mreže.

Godinu dana nakon odstranjivanja koćarskog ribolova iz Velebitskog kanala rezultati istraživanja su pokazali značajan oporavak cjelokupne ihtiofaune. Oporavak se očitovao kroz povećanje ukupne ribolovne mase i do 70% u pojedinim dijelovima kao i ponovnom pojavom već nestalih vrsta *(Zeus faber, Pagellus erythrinus, Trachinus radiatus, Mustelus asterias).* Ekodegradacija, koja opterećuje veliki dio uskog obalnog područja (5), očito još nije proširena na sve dijelove obale kao ni u dublje, središnje

dijelove - kanala pa je promjenama ribolovnog režima bilo moguće poboljšati ribolovni fond.

Opće je poznata činjenica da se ekosistemi kanalskih područja, odnosno plitkog mora (dubina do 80 m) razlikuju u svojoj biologiji od ekosistema dubljih dijelova mora (2). Međutim, istraživanja provedena u Velebitskom kanalu upućuju da biološka zbivanja u ekosistemu ovog prostora nije moguće poistovjećivati sa zbivanjima koja se inače događaju na prostorima takvih dubina. Ne ulazeći ovog momenta u razloge registriranih različitosti, potrebno je istaknuti bitnost posjedovanja originalnih ribarstvenih podataka Velebitskog kanala, odnosno Vinodolskog kao njegove geografske cjeline.

Jedno od reguliranja ribolova koje se provodi od 1935. godine za cijelu istočnu obalu Jadrana, odnosi se na reguliranje ribolova unutar 1 Nm od obale. Pravilnikom iz 1935. godine (9) ribolov u toj zoni dozvoljen je isključivo stanovnicima obale. Kasnije, ova je regulacija promijenjena u zabranu koćarenja i još kao takva je na snazi, iako se još 1981. (1) utvrdilo da ovakva zaštita na pojedinim područjima naše obale nije svrsishodna (8). Najnovija istraživanja ponovno su registrirala da u pojedinim dijelovima Velebitskog kanala, ovakva vrsta regulacije ribolova nije dala pozitivne rezultate (9).

U cilju razvoja ribarstva ukoliko se time pomišlja na povećanje ribolovnog fonda, primjerenija mjera bila bi ona, koja bi se temeljila na sastavu ihtiofaune, sedimentološkoj naravi dna i konfiguraciji dna. To konkretno znači, reguliranje ribolova u zonama čije bi granice bile okomite a ne uporedne s dužinom kanala.

S obzirom na različitost abundanci u zonama koje su bile pod jednakim režimom ribolova u dugoročnijoj politici razvoja ribarstva treba pomišljati na takvu organizaciju u postavljanju umjetnih brakova, koja će već samom lokacijom sebe štititi od preintenzivnog ribolova. Konkretno, postavljenjem umjetnih brakova uz obalu otoka Krka, dalo bi za obnovu ihtiofaune daleko bolje rezultate nego njihovo postavljenje uz obalu kopna, gdje je obalni ribolov jače prisutan.

Dakle, kroz gore navedeno data su neka razmišljanja i stavovi o promjenama koje je potrebno provesti za razvoj ribarstva Velebitskog odnosno Vinodolskog kanala kroz regulaciju ribolovnog režima i povećanju ribolovnog fonda. U ovom dijelu,nije spominjana marikultura, iako je ova djelatnost izrazito važna i zasigurno bi dala veliki doprinos u jačanju ekonomske osnovice priobalnog stanovništva, kao ni one zakonske regulative koje bi se odnosile na sezonsku zaštitu ihtiopopulacije najmarkantnijih ribolovnih vrsta Vinodolsko-Velebitskog kanala.

Osnovna literatura

1. Crnković, D. (1981) Biološki resursi našeg obalnog mora - problemi regulacije, evidencije, gospodarenja i samoupravljanja, Pomorski zbornik, poseban tisak, 579-598

2. International Council for Exploration of the sea (1976) Cooperative research report No. 55 Charlottenlund Slot, DK-2920, 41 pp

3. Kišpatić, M. (1893) Ribe, Karl Albrecht, Zagreb, 455 pp

4. Milić, N. (1955) Zaštita ribljeg bogatstva i ribarstva na Jadranu, Jadranski institut JAZU, Zagreb, 157 pp

5. Obradović, J. (1991) ribolovni resursi, polucija i ekodegradacija ribolovnog mora Republike Hrvatske, Morsko ribarstvo, 43, 103-107

6. Obradović, J., A.Ž. Lovrić, M. Rac (1989) Utjecaj koćarenja na strukturu populacije Nephrops norvegicuss L. u Vinodolsko-Velebitskom kanalu, Četvrta konferencija o zaštiti Jadrana, Plenarni referati i saopštenja, Neum, 19. i 20. oktobrar, 157

7. Obradović, J., Z. Homen, B. Sekulić (1989) Populacijski fekunditet Nephrops norvegicul L. s dva različita lokaliteta kao baza za utvrđivanje potreba za uvođenjem mjera zaštita stoka, Četvrta konferencija o zaštiti Jadrana, Plenarni referati i saopštenja, Neum, 19. i 20. oktobar 158-159

8. Obradović, J., Slavica, G. Bačić (1991) Ribolovni bonitet resursa Velebitskog kanala, Morsko ribarstvo, 43, 125-130.

9. Obradović, J., Slavica, G. Bačić (1991) Relativna abundanca populacije Nephrops norvegicus L. u području Velebitskog kanala - sjeverni Jadran, Morsko ribarstvo, 43, 90-93.